

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

**Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΘΡΟΝΟΣ
ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ**

ΟΜΙΛΟΥΝ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2018

Εὐχαριστίαι

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον εὐχαριστεῖ τούς ἐκλεκτούς ἐρευνητάς, Ἑλληνας καί Ρώσσοις, οἱ ὅποιοι διά τῆς ἀδιαβλήτου ἐπιστημονικῆς συνεισφορᾶς των συνέβαλαν εἰς τήν ἀποκατάστασιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας περί τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας πρός τήν Μητέρα Ἐκκλησίαν της.

Ὅλως ἰδιαίτερος εὐχαριστεῖ τό Μορφωτικόν Ἰδρυμα τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καί τόν Προϊστάμενον τοῦ Ἱστορικοῦ καί Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου του, διακεκριμένον ἱστορικόν, φιλόλογον καί παλαιογράφον κ. Ἀγαμέμνονα Τσελίκαν, διότι ἔθεσαν εἰς τήν διάθεσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τό πρωτότυπον καί τήν μεταγραφὴν των τᾶ ἀρχαῖα ἀντίγραφα τῶν κρισίμων Πατριαρχικῶν καί Συνοδικῶν Ἐγγράφων περί τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας Οὐκρανίας πρός τὰ Πατριαρχεῖα Κωνσταντινουπόλεως καί Μόσχας κατά τόν ιζ' αἰῶνα.

Τέλος, εὐχαριστεῖ θερμῶς τόν λογιώτατον ἐρευνητήν κ. Κωνσταντῖνον Βετόσνικωφ, ὁ ὅποιος ἔθεσεν εἰς τήν διάθεσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὰς πολυτίμους γνώσεις του περί τοῦ θέματος.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ο ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΘΡΟΝΟΣ ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ ΟΜΙΛΟΥΝ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μελέτης χορηγήσεως αὐτοκεφάλου ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος στὴν Οὐκρανία, διατυπώθηκαν ἀπόψεις, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἐκπροσώπους θεσμικῶν φορέων, διὰ τῶν ὁποίων ἀμφισβητεῖται τὸ κανονικὸν δικαίωμα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως νὰ προβῆ σέ μία τέτοια ἐνέργεια. Ὡς κύριον ἐπιχείρημα προβάλλεται τὸ ὅτι ἡ Οὐκρανία «ἀποτελεῖ κανονικὸν ἔδαφος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας» καί, κατὰ συνέπειαν, μία τέτοια ἐνέργεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου θὰ ἀποτελοῦσεν «εἰσπήδησιν» εἰς ξένην ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν.

Κατόπιν τούτου, κρίνεται ἀναγκαῖον ὅπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ὑπενθυμίσῃ πρὸς πάντας τὴν ἱστορικὴν καὶ κανονικὴν ἀλήθειαν ὡς πρὸς τὴν σχέσιν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας, ὅπως αὐτὴ προκύπτει ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα, δυστυχῶς, εἴτε ἀγνοοῦνται εἴτε σκοπίμως ἀποκρύπτονται γιὰ εὐνοήτους λόγους.

Ἡ σχέσις τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας. Σύντομος ἱστορικὴ ἀναδρομὴ

Ὅπως εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν, οἱ Οὐκρανοί, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ λαοί, οἱ καταγόμενοι ἐκ τῶν ἀρχαίων Ρώσ, ὀφείλουν τὴν χριστιανικὴν πίστιν καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν των εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Περιτετεύει νὰ γίνῃ ἐδῶ λόγος διὰ τὰ γνωστά εἰς ὅλους ἱστορικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ὠδήγησαν εἰς τὸν βαπτισμὸν τῶν κατοίκων τοῦ περὶ τὸ Κίεβον κράτους τοῦ Βλαδιμήρου τὸν δέκατον αἰῶνα καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ἐξάπλωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Κιεβινῆς Ρωσσίας. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀποτελεῖ τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν ὁλοκλήρου τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ, ὅπως καὶ ὅλων τῶν Ρώσων, Λευκορωσῶν καὶ ἄλλων λαῶν τῆς εὐρυτέρας περιοχῆς.

Ἡ Μητρόπολις Ρωσσίας ἀναγράφεται εἰς τὰ ἀρχαῖα ἐπίσημα συνταγμάτια τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως, παραδείγματος χάριν εἰς τὴν Διατύπωσιν τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (11ος αἰ.)¹, ὡς ἐξηκοστή ἐπαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Ἦταν ἀρχικῶς ἐνιαία ὑπὸ τὸν τίτλον «Κιέβου καὶ πάσης Ρωσσίας» μέ ἔδραν τὸ Κιέβον. Ἐπειτα οἱ μητροπολίται Κιέβου μετέφεραν τὴν κατοικίαν των εἰς Βλαδίμηρον καὶ τέλος εἰς Μόσχαν, εἶχαν ὅμως πάντοτε ὡς κανονικὴν ἔδραν των τὴν πόλιν τοῦ Κιέβου. Περί τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνος, ἡ Μητρόπολις Κιέβου διεσπάσθη εἰς δύο κατόπιν ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτου Ἰωνᾶ ἐν Μόσχᾳ (1448) καὶ τοῦ Γρηγορίου, ὑπὸ τὸν ἐνωτικὸν Πατριάρχην Γρηγόριον Μάμμαν (1458). Ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος ἐπέστρεψεν ἀργότερον εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ ἔγινε δεκτὸς ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Διονύσιον Α' (1470), ἐνῶ εἰς τὴν Μόσχαν τὸ 1561 ἐγκατεστάθη νέος Μητροπολίτης, ὁ Θεοδόσιος, χωρὶς συνεννόησιν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Μετὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς Μητροπόλεως Μόσχας εἰς Πατριαρχεῖον ἐπὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β' (1589), ἡ Μητρόπολις Κιέβου ἐξακολουθοῦσε νὰ τελεῖ ὑπὸ τοὺς Οἰκουμενικοὺς Πατριάρχας, οἱ ὅποιοι ἀσκοῦσαν ἐποπτεῖαν εἴτε διὰ μέσου πληρεξουσίων Ἐξάρχων εἴτε αὐτοπροσώπως, ὅπως συνέβη τὸ 1589, ὅταν ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Β' ἐπεσκέφθη τὸ Κιέβον καὶ καθήρεσε τὸν Κιέβου Ὀνησιφόρον, ὡς δίγαμον, καθὼς καὶ ἄλλους ἐνόχους κληρικούς, ἐχειροτόνησε δὲ Κιέβου τὸν Μιχαήλ (Ραγόζα). Ἐπὶ πλέον, ἐκύρωσε καὶ εὐλόγησε τὴν Ἀδελφότητα τῶν Θεοφανείων (Βογοιαβλένσκη), ἡ ὁποία μετετράπη μετὰ ταῦτα εἰς Ἀκαδημίαν, καὶ διέταξε τὴν σύγκλησιν ἐπαρχιακῆς Συνόδου Οὐκρανίας.

Ἀλλὰ ἡ πλέον, ἴσως, σημαντικὴ προσφορά τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας ὑπῆρξεν ὅταν ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ εἶχε πλήρως ἐκλατινισθῆ καὶ προσχωρήσει μετὰ τῶν ἐπισκόπων τῆς εἰς τὴν Οὐνίαν. Τότε (1620) ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἐξουσιοδότησε τὸν Ἱεροσολύμων Θεοφάνη νὰ μεταβῆ εἰς τὴν Οὐκρανίαν, ὅπου καὶ ἐχειροτόνησεν Ὁρθοδόξους ἐπισκόπους, ἀνασυνέστησε τὴν ἐπαρχιακὴν Σύνοδον τῆς Οὐκρανίας καὶ ἐξέλεξε τὸν οἰκειὸν Μητροπολίτην μέ τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἡ χειροτονία τῶν ἱεραρχῶν τῆς μητροπόλεως Κιέβου

¹ J. Darrouzès, *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris, 1981, σ. 388.

ἀπό τόν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων δέν ἐσήμαινε, βεβαίως, ὅτι ἡ μητρόπολις ὑπετάχθη εἰς τό Πατριαρχεῖον του.

Ὅταν τό 1654 ἡ Οὐκρανία ἐνώθηκε πολιτικῶς με τήν Ρωσσίαν, ἄρχισε νά ὑποκινεῖται ζήτημα καί ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως τῆς περιοχῆς αὐτῆς μέ τό Πατριαρχεῖον Μόσχας. Οἱ μητροπολίται, ὅμως, οἱ ἐπίσκοποι, ὁ κληρικός, οἱ εὐγενεῖς καί ὅλος ὁ λαός τῆς Οὐκρανίας ἀπέκρουαν ἐντόνως τήν ἐνωσιν. Μάταιες ἦταν καί οἱ προσπάθειες τῆς Ρωσσίας νά ἀποκτήσει τήν μητρόπολιν Κιέβου τό 1684 ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη Ἰάκωβο. Ὁ Κιέβου Σίλβεστρος καί οἱ διάδοχοί του Διονύσιος, Ἰωσήφ καί Ἀντώνιος, παρά τάς πιέσεις, δέν ἐδέχθησαν νά χειροτονηθοῦν ἀπό τόν Πατριάρχην Μόσχας. Μόνον ὁ διάδοχος αὐτῶν Γεδεών, τό 1685, παρεπείσθη νά δεχθῆ τήν χειροτονίαν του ἀπό τόν Πατριάρχην Μόσχας Ἰωακείμ, ἀλλά καί τότε πολυπληθῆς Σύνοδος, ἡ ὁποία συνήλθεν εἰς τό Κίεβον, ἐκήρυξεν ἄκυρον τήν ἐκλογήν καί παράνομον τήν χειροτονίαν, διότι ἔγινεν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἡ ἐνέργεια αὐτή τοῦ πατριάρχου Μόσχας συνιστοῦσε σοβαρόν κανονικόν ἀδίκημα. Προαγωγή ἐπισκόπου ξένης ἐπαρχίας εἰς μητροπολίτην ἄνευ συναινέσεως τοῦ οἰκείου Πατριάρχου ἀπετέλει παραβίασιν ἱερῶν κανόνων, ὅπως: ΛΕ' τῶν Ἀποστόλων, ΣΤ' τῆς Α' Οἰκουμενικῆς, ΙΓ' καί ΚΒ' ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου, ΙΕ' ἐν Σαρδικῇ Συνόδου. Παραλλήλως, ἡ πρᾶξις αὕτη ἐσήμαινε διείσδυσιν εἰς ξένην ἐπαρχίαν, καταδικαστέαν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας: Β' τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ΙΓ' καί ΚΒ' ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου, Γ' ἐν Σαρδικῇ. Ἡ ἀρπαγή ξένης ἐπαρχίας καταδικάζεται ρητῶς ὡς παραβίασις τῶν παλαιῶν δικαίων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀπό κανόνας ὅπως οἱ: Η' τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καί ΛΘ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Πενθέκτης Συνόδου.

Κατόπιν τούτων, ὁ Γεδεών καί οἱ ἐν Μόσχᾳ κατενόησαν ὅτι τίποτε δέν ἦτο δυνατόν νά γίνῃ χωρίς τήν ἔγκρισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καί ἔστρεψαν ὅλην τήν προσπάθειάν των εἰς τό νά πεισθῆ (ἢ ἐξαναγκασθῆ) ὁ τότε Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ' νά ἀναγνωρίσῃ τήν χειροτονίαν τοῦ Γεδεών. Τήν ὅλην προσπάθειαν πρὸς τόν σκοπόν αὐτόν ἀνέλαβεν ἐκ μέρους τῶν βασιλέων καί τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ρωσσίας ὁ πρέσβης Νικήτας Ἀλεξέγιεφ, ὁ ὁποῖος μετέβη εἰς τήν Ἀδριανούπολιν, ὅπου παρεπιδημοῦσεν ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ'. Τά τῶν διαπραγματεύσεων καί τῶν παρασκηνιακῶν ἐνεργειῶν ἐξιστορεῖ εἰς τήν **Δωδεκάβιβλόν** του ὁ ἐκεῖ

ἐπίσης τότε παρεπιδημῶν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, ὁ ὁποῖος, λόγω τῶν προσωπικῶν του σχέσεων με τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, διεδραμάτισεν οὐσιαστικόν ρόλον εἰς τὰς συνομιλίας.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν συνομιλιῶν καὶ διαπραγματεύσεων αὐτῶν ἀποτυπώνεται εἰς τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν «Πρᾶξιν» ἢ «Γράμμα ἐκδόσεως» τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1686, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψεν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Διονύσιος Δ' καὶ ἡ περὶ αὐτὸν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδος, καθὼς καὶ ἄλλοι Μητροπολίται τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τὸ ἀρχικόν πρωτότυπον τῆς «Πράξεως» αὐτῆς ἔχει καταστραφῆ, σώζονται ὅμως, ἐκτός τῶν ρωσικῶν μεταφράσεων, καὶ ἑλληνικὰ ἀυθεντικὰ ἀντίγραφα τῆς ἐποχῆς Πατριαρχίας Καλλινίκου Β', (1688, 1689-1693, 1694-1702), ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀρχικόν ἑλληνικόν κείμενον ἔχει μὲ ἀσφάλειαν ἀποκατασταθῆ². Σώζεται ἐπίσης τὸ ἑλληνικόν πρωτότυπον τοῦ Γράμματος πού ἀπέστειλεν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Ρωσσίας Ἰωάννην καὶ Πέτρον καὶ τὴν Πριγκίπησαν Σοφίαν ὁ Πατριάρχης Διονύσιος Δ', δημοσιευμένον εἰς τὴν Συλλογὴν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως τὸ 1826³.

Τὰ δύο αὐτὰ κρίσιμα κείμενα, δηλαδὴ ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ «Πρᾶξις» τοῦ 1686, ὅπως ἀποκαταστάθηκε σήμερα ἀπὸ ρώσσους ἱστορικούς στὴν ἀρχικὴ τῆς μορφή, καὶ τὸ πρωτότυπον Γράμμα τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου Δ' πρὸς τοὺς ρώσσους βασιλεῖς, παρατίθενται αὐτούσια εἰς τὸ Παράρτημα τοῦ παρόντος. Σώζονται, βεβαίως, καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἐγγράφα διὰ τὸ θέμα τοῦτο, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ἓνα εἰς ἑλληνικόν ἀντίγραφον καὶ τὰ λοιπὰ εἰς ρωσικὰς μεταφράσεις τῆς ἐποχῆς, μεταξύ τῶν ὁποίων ἐπίσημες μεταφράσεις τοῦ ρωσικοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, πού διατηροῦνται εἰς τὰ ἀρχεῖα του, καθὼς καὶ ἄλλα, προφανῶς καὶ αὐτὰ σέ ἐπίσημες μεταφράσεις, σέ χειρόγραφα τῆς συλλογῆς «Ἰκόνα», πού περιέχει διάφορα κείμενα ἀφορῶντα τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας⁴.

Περὶ τὸν νά τονισθῆ ὅτι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ὄχι μόνον Πατριαρχικόν, ἀλλὰ καὶ Συνοδικόν

² В. Г. Ченцова (V. G. Tchentsova), Синодальное решение 1686 г. о Киевской митрополии, *Древняя Русь. Вопросы медиевистики* 2 [68] (2017) 100-102.

³ *Собрание государственных грамотъ и договоровъ, хранящихся въ государственной коллегіи иностранныхъ дѣлъ*, Часть четвертая, Москва, 1826, σ. 514-517.

⁴ *Архив Юго-Западной России*, Часть 1, Том V, Киев, 1859, σ. 166-193.

ἔγγραφον, ὑπερτερεῖ εἰς κανονικὴν καὶ νομικὴν ἀξίαν, καὶ πρέπει νὰ προτιμᾶται κάθε ἄλλου ὡς ἡ γνησίᾳ ἔκφρασις τῆς βουλήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅπου, τυχόν, ὑπάρχουν διαφοραί.

Τί προκύπτει ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν Κειμένων;

Ἀπὸ τὴν μελέτην τῶν δύο αὐτῶν θεμελιωδῶν κειμένων, καὶ κυρίως τῆς Πατριαρχικῆς καὶ Συνοδικῆς «Πράξεως» ἢ, ἀκριβέστερον, «Γράμματος Ἐκδόσεως» προκύπτουν τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ ὑπαγωγή τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ἔγινε «**τρόπῳ συγκαταβατικῶ**» καὶ «**οἰκονομικῶς**», **λόγῳ τῶν συγκεκριμένων ιστορικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «διὰ τε τὸ τοῦ τόπου ὑπερβάλλον διάστημα καὶ διὰ τὰς συμβαινούσας ἀναμεταξύ τῶν δύο βασιλειῶν μάχας**», ἔνεκα τῶν ὁποίων «ὁ ἐχθρὸς τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς καὶ ἀγίας καὶ ἀμωμήτου πίστεως τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ζιζάνια καὶ ἀκάνθας ἐγκατέσπειρε μεταξύ τοῦ σίτου, ἤτοι τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ κινδυνεύει ταύτην ὑποχείριον ἕξειν τοῖς ἀλλοτρίοις καὶ ἐναντίοις φρονήμασι». Τὸν προσωρινὸν χαρακτῆρα τῆς κατ' οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν διευθετήσεως, τὴν ὁποίαν προβλέπει ἡ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ «Πρᾶξις» τοῦ 1686, μαρτυρεῖ ρητῶς καὶ ὁ λόγιος διαπρεπὴς Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσιθέος, τοῦ ὁποίου ὁ ρόλος εἰς τὰς σχετικὰς διαπραγματεύσεις ὑπῆρξεν, ὡς ἐλέχθη, καίριος, ὅταν γράφη ὅτι ἐδήλωσεν εἰς τὸν μεσολαβητὴν πρέσβην Νικήταν Ἀλεξιοβίτην: «**νά δοθῆ ... τὸ Κίεβον ἐπιτροπικῶς τῷ Μοσχοβίας διὰ τὴν κατέχουσαν τυραννίδα, ἕως ἡμέρας ἐπισκέψεως θείας**».⁵

2. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν «Πρᾶξιν» τοῦ 1686, τὸ νόημα τῆς «ὑπαγωγῆς» τῆς Μητροπόλεως Κιέβου εἰς τὸν Πατριάρχην Μόσχας συνίστατο, κατ' οὐσίαν, μόνον εἰς **τὴν ἄδειαν τῆς χειροτονίας** τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου: «ἵνα ἡ ἀγιωτάτη ἐπαρχία Κιέβου εἴη ὑποκειμένη ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς μεγάλης καὶ θεοσώστου πόλεως Μοσχοβίας, **χειροτονεῖσθαι δηλαδὴ μητροπολίτην Κιέβου ἐν αὐτῇ ἡνίκα παρεμπέση χρεία**». Ἡ ἐπεξήγησις («δηλαδὴ») ἐξηγεῖ τὸ νόημα τοῦ «ὑποκειμένη». Ἡ πρᾶξις λέγει ρητῶς : « ἡ ὑποταγὴ τῆς

⁵ Δοσιθέου, Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, *Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων*, Βιβλ. 11, § 28, ΤΟΜΟΣ ΣΤ', (ἐκδ. Βασ. Ρηγοπούλου), 1983, σ. 240

μ(ητ)ροπόλ(εως) ταύτης Κιόβου ἀνετέθη ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον π(ατ)ριαρχικὸν τῆς Μοσχοβίας θρόνον », δηλαδή ὁ Πατριάρχης Μόσχας μπορεῖ νά χειροτονεῖ τὸν μητροπολίτην Κιέβου ἐξ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, καὶ μόνον. Τὰ σωζόμενα σέ ἑλληνικά ἀντίγραφα ἔγγραφα λέγουν : «δοθῆναι ἄδειαν ... χειροτονεῖν », «... κ(αὶ) διδόντος οἰκονομικῶς ἐκείνω τὴν τοιαύτην ἄδειαν ». Τό μόνον σωζόμενον εἰς πρωτότυπον ἔγγραφον (Γράμμα πρὸς τοὺς βασιλεῖς) λέγει ρητῶς : « ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης Μοσχοβίας ... ἔχη ἐπ' ἀδείας χειροτονεῖν Κιόβου Μητροπολίτην», δηλαδή ὁ Πατριάρχης Μόσχας μπορεῖ νά προβαίνει εἰς χειροτονίαν μητροπολίτου Κιέβου μέ ἄδεια τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Τό ὅτι δέν πρόκειται περὶ πλήρους ἐκχωρήσεως τῆς ἐπαρχίας Κιέβου εἰς τὸν Πατριάρχην Μόσχας εἶναι ἐμφανές ἀπὸ τό γεγονός ὅτι ἡ «Πρᾶξις» (α) στερεῖ ἀπὸ τὸν ἐν λόγῳ Πατριάρχην τό δικαίωμα νά ἐκλέγη τὸν Μητροπολίτην Κιέβου, καί (β) ὑποχρεώνει τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Κιέβου νά μνημονεύη τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως «ἐν πρώτοις» κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν. Ἡ σημασία τῶν δύο αὐτῶν ὄρων εἶναι ἀνάγκη νά τονισθῇ.

3. Ἡ δοθεῖσα εἰς τὸν Πατριάρχην Μόσχας ἄδεια νά χειροτονῇ Μητροπολίτην Κιέβου καὶ μόνον ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἐκλέγεται ἀπὸ τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαόν τῆς ἐπαρχίας Κιέβου, ὑποδηλώνει σημαντικόν βαθμόν αὐτονομίας καὶ αὐτοτελείας τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, τὴν ὁποίαν αὐτονομίαν δέν παραχωρεῖ ὁ Πατριάρχης Μόσχας ὡς οἰονεὶ κυριάρχης τῆς ἐν λόγῳ περιοχῆς, ἀλλὰ ὑποχρεοῦται νά ἀποδεχθῇ ὡς ὄρον, τὸν ὁποῖον θέτει ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης καὶ τὸν ὁποῖον εἶναι ὑποχρεωμένος νά τηρήσῃ. Ὁ Πατριάρχης Μόσχας, κατὰ τὸν ὄρον τοῦτον, δέν ἔχει τό δικαίωμα νά προβῇ εἰς συγχώνευσιν ἢ διαμελισμόν ἢ κατάργησιν τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς. Ἀποκλείεται δηλαδή ἡ διοικητικὴ ἀπορρόφησις τῆς ἀπὸ τό Πατριαρχεῖον Μόσχας.

4. Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἐκάστοτε Μητροπολίτου Κιέβου νά μνημονεύη «ἐν πρώτοις» κατὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, τὸν Οἰκουμενικόν Πατριάρχην ἀποτελεῖ τὴν πλέον σαφῆ ἀπόδειξιν ὅτι ἡ ἐπαρχία Κιέβου δέν ἐδόθη εἰς τό Πατριαρχεῖον Μόσχας ὡς κανονικόν ἔδαφός του. Ἡ κατὰ τό «ἐν πρώτοις» τῆς Θεῖας Λειτουργίας μνημόνευσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Πατριάρχου δηλώνει τὴν κανονικὴν ἐξάρτησιν τοῦ μνημονεύοντος καὶ δέν ἀποτελεῖ ἀπλῆν εὐχητικὴν ἔκφρασιν ἢ φιλοφρόνησιν. Εἰς τὴν συγκεκριμένην μάλιστα

Πατριαρχικήν καί Συνοδικήν «Πρᾶξιν», αἰτιολογεῖται ρητῶς ὁ ὅρος τῆς μνημονεύσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς «πηγῆς καί ἀρχῆς» τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτόν ἀρχιερέων. Ἐνῶ τό μνημόσυνον τοῦ Πατριάρχου Μόσχας, μετά ἀπό ἐκεῖνο τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἀποδίδεται εἰς τήν ιδιότητα αὐτοῦ ὡς «γέροντος καί προεστῶτος», δηλαδή εἰς τήν πνευματικήν σχέσιν τοῦ χειροτονουμένου πρός τόν χειροτονήσαντα αὐτόν⁶. Πρέπει νά ἐπισημανθῆ ὅτι ἡ Πρᾶξις περί τοῦ ἐν Βενετία μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἡ ὁποία τοῦ παραχωρεῖ ἄδειαν χειροτονίας τῶν ἀρχιερέων Κεφαλληνίας καί Κυθήρων, ὀρίζει καί τήν μνημόνευσιν τοῦ Φιλαδελφείας ὑπό τῶν χειροτονουμένων ἀπό αὐτόν ἀρχιερέων, χωρίς νά ὑποδηλοῖ τοῦτο ὅτι ὁ Φιλαδελφείας γίνεται κυρίαρχος αὐτῶν. Κατ' ἀναλογίαν καί ἡ μνημόνευσις τοῦ Πατριάρχου Μόσχας ὑπό τοῦ Κιέβου μετά τόν Κωνσταντινουπόλεως δέν ὑποδηλοῖ καμίαν παραχώρησιν δικαιοδοσίας εἰς αὐτόν. Διά τούς λόγους αὐτούς ὁ ρῶσσος ἐρευνητής Vadim Mironovich Lurie⁷, ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τά σχετικά πρός τήν Μητρόπολιν Κιέβου συνοδικά ἔγγραφα τοῦ 1686, καθῶς καί ἄλλοι ρῶσσοι ἱστορικοί, κατέληξαν εἰς τό συμπέρασμα ὅτι οἱ ὅροι αὐτοί ἔχουν σαφῶς ὡς σκοπόν τήν διατήρησιν τῆς κανονικῆς ἐξουσίας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπί τῆς ἐπαρχίας τοῦ Κιέβου⁸.

5. Τό δικαίωμα, τό ὁποῖον δίδεται ἀπό τόν κυρίαρχην ἀρχιερέα εἰς ξένους ἀρχιερεῖς νά χειροτονοῦν κληρικούς εἰς τήν ἐπαρχίαν του, εἶναι κανονικόν καί συνηθέστατον ἀκόμη καί σήμερον, ὅταν αὐτό γίνεται με τήν ρητήν ἄδειαν τοῦ οἰκείου ποιμενάρχου, χωρίς τοῦτο νά σημαίνει ἐκχώρησιν κανονικοῦ ἐδάφους. Αὐτό ἀκριβῶς ὑποδηλώνει καί ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική «Πρᾶξις» τοῦ 1686, ὅταν προβλέπη, ὅπως κληρικοί καί λαϊκοί τῆς ἐπαρχίας Κιέβου «ἔχωσιν ἄδειαν, ὡς καλή καί κατά τούς κανόνας ἐπικρατήσασα συνήθεια», νά ἀποστέλλουν τόν ἐκλεγέντα ἀπό αὐτούς ὑποψήφιον Μητροπολίτην Κιέβου εἰς τόν Πατριάρχην Μόσχας πρός χειροτονίαν. Πρόκειται, δηλαδή, περί ἐπ'

⁶ Οἱ ὅροι «γέροντος» καί «προεστῶτος» προέρχονται ἀπό τήν μοναστηριακήν ὀρολογία καί δηλώνουν πνευματικήν σχέσιν. Βλ. Παντελεήμονος Καρανικόλα, *Κλείς Ὁρθόδοξων Κανονικῶν Διατάξεων*, 1979, σ. 298-299.

⁷ Лурье, В., *Русское православие между Киевом и Москвой очерк истории русской православной традиции между XV и XX веками*, Москва, 2009.

⁸ Βλ. K. Vetrochnikov, «La "concession" de la métropole de Kiev au patriarche de Moscou en 1686: Analyse canonique», *Proceedings of the 23rd International Congress of Byzantine studies, Belgrade, 22-27 August 2016 : Round Tables*, Editors Bojana Krsmanović, Ljubomir Milanović, Belgrade 2016, p. 780-784.

ἄδεια τοῦ κυριάρχου ἀρχιερέως παραχωρήσεως τοῦ δικαιώματος τῆς χειροτονίας ἀρχιερέως ὑπαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του πρὸς ἄλλον ἀρχιερέα⁹.

6. Ἡ ἐκχώρησις ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Διονύσιον Δ' πρὸς τὸν Πατριάρχην Μόσχας τῆς ἀδείας νά χειροτονῇ τὸν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Κιέβου ἔγινε διὰ συνοδικοῦ «Γράμματος Ἐκδόσεως», τίτλου, τὸν ὁποῖον ἔχουν ὅλα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα, καὶ τὸν ὁποῖον φέρει καὶ τὸ κυριώτερον ἐξ αὐτῶν. Ὁ ὅρος «ἐκδοσις» εἶναι τεχνικός καὶ σημαίνει κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ «ἄδειαν», καὶ εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, ἄδειαν χειροτονίας ἢ μεταθέσεως. Δέν πρόκειται, συνεπῶς, περὶ «Πράξεως» ἢ «Τόμου» ἐκχωρήσεως κανονικοῦ ἐδάφους εἰς ἄλλην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ὅπως συνέβη εἰς περιπτώσεις χορηγήσεως αὐτοκεφαλίας (π.χ. πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος, Σερβίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, Γεωργίας, Πολωνίας, Ἀλβανίας, Τσεχίας καὶ Σλοβακίας), καθὼς καὶ ἐκχωρήσεως συγκεκριμένων περιοχῶν εἰς ἄλλην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν (βλ. π.χ. τὴν ἐκχώρησιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τῶν Ἰονίων νήσων, τῆς Θεσσαλίας, ἢ τῆς Διασπορᾶς τὸ 1908 καὶ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὸ 1922). Οὐδέποτε ἐδόθη τμήμα κανονικοῦ ἐδάφους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου εἰς ἄλλην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν διὰ «Γράμματος ἐκδόσεως». Καὶ ἡ ἀνύψωσις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας εἰς Πατριαρχεῖον, με τὴν ὁποίαν καθορίζονται καὶ τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας του, διὰ τῆς ἐκδόσεως **Τόμου** ἔγινε¹⁰. Ἐάν ἤθελε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νά ἐκχωρήσῃ κανονικὸν ἔδαφός του (τὴν Οὐκρανίαν) εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας, θά ἐχρησιμοποίει ἔγγραφον ἀνάλογον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ἐξέδωσεν εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις.

⁹ Ὁ Πατριάρχης Δοσίθεος προέτεινε κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ὡς πρότυπον τοὺς κανόνας Ἀγκύρας 13, Ἀντιοχείας 10 καὶ Ζ' Οἰκ. 14. Πλησιέστερον χρονικῶς πρὸς τὴν «Πρᾶξιν» τοῦ 1686 παράδειγμα χορηγήσεως ἀδείας πρὸς χειροτονίαν εἶναι τὸ χρυσόβουλον τοῦ 1651, με τὸ ὁποῖον ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης δίδει ἄδειαν εἰς τὸν Μητροπολίτην Φιλαδελφείας Ἀθανάσιον Βαλεριανόν, διαμένοντα εἰς τὴν Βενετίαν, νά χειροτονῇ τὸν Κεφαλληνίας καὶ τῶν Κυθῆρων λόγῳ τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξύ Βενετίας καὶ Ὀθωμανῶν, αἱ ὁποῖαι δέν ἐπέτρεπαν τὴν χειροτονίαν αὐτὴν ἀπὸ τὸν Μονεμβασίας (περίπτωσις ἀνάλογος πρὸς ἐκείνην τοῦ Κιέβου τὸ 1686). Τὸ χρυσόβουλον αὐτὸ ἔχει, κατὰ τοὺς ἐρευνητάς, πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὴν «Πρᾶξιν» τοῦ 1686 καὶ, ἴσως, ἀπετέλεσε τὸ πρότυπον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ ἐγγράφου περὶ τῆς μητροπόλεως Κιέβου. Βλ. V. G. Tchentsova, σ. 94 ἐξ.

¹⁰ Βλ. Καλλινίκου Δεληκάνη, *Ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Τομ. Γ', 1905, σ. 24: «Συνοδικὸν Χρυσόβουλον ἢ Τόμος ...»

Πάντα ταῦτα μαρτυροῦν ὅτι ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική «Πρᾶξις» τοῦ 1686 εἶχε τό νόημα, τό ὁποῖον περιγράφει ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, ὁ ὁποῖος καί ἐγνώριζε τά πράγματα ἐκ πρώτης χειρός ὡς μέτοχος τῶν γενομένων διαπραγματεύσεων:

**«νά εἶναι ἐπαρχία μὲν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως
ἐπιτροπευομένη δέ παρά τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου
Μοσχοβίας»¹¹,**

καί τοῦτο, κατά τόν ἴδιον Πατριάρχην, «διά τήν κατέχουσαν τυραννίδα, ἕως ἡμέρας ἐπισκέψεως θείας», δηλαδή ἄχρι καιροῦ.

Ἡ μέχρι σήμερον κατάστασις

Τό τί συνέβη μετά τό 1686 εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν. Τό Πατριαρχεῖον Μόσχας οὐδέποτε ἐτήρησε τούς ὅρους τῆς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς «Πράξεως» τόσον ὡς πρός τόν τρόπον ἐκλογῆς τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου (ἀπό τόν κληρον καί τόν λαόν τῆς περιοχῆς του), ὅσον καί ὡς πρός τήν μνημόνευσιν «ἐν πρώτοις» τοῦ ὀνόματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπό τόν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Κιέβου κατά τήν Θείαν Λειτουργίαν. Διά τοῦ τρόπου αὐτοῦ, καί κυρίως τῆς πραξικοπηματικῆς καταργήσεως τοῦ μνημοσύνου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπό τόν ἐκάστοτε Κιέβου, ἡ *de jure* ἐξάρτησις τῆς Μητροπόλεως Κιέβου (καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας) ἀπό τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον κατέστη ἀθαιρέτως προσάρτησις καί συγχώνευσις τῆς Οὐκρανίας με τό Πατριαρχεῖον Μόσχας.

Ὅλα αὐτά συνέβησαν εἰς μίαν χρονικήν περίοδον κατά τήν ὁποίαν ὁ Οἰκουμενικός Θρόνος, δεινῶς δοκιμαζόμενος, ἀδυνατοῦσε «ἐνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων νά ἄρῃ τήν φωνήν αὐτοῦ κατά τῶν τοιούτων αὐτοβούλων ἐνεργειῶν»¹². Ἀλλά «τό ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατον οὐ βεβαιοῦται τῇ χρονίᾳ παραδρομῇ», κατά γενικόν ἀξίωμα τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἀναγνωριζόμενον καί ἀπό τούς ἱερούς κανόνας¹³.

¹¹ Βλ. V. G. Tchentsova (ἀνωτ. σημ. 2), σ. 98.

¹² Βλ. Κυζίκου Καλλινίκου (Δεληκάνη), «Ἡ αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία Πολωνίας», Ἐκκλησία, 1924, σ. 6

¹³ Αὐτόθι.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας δέν ἔπαυσε νά ἀποτελῆ *de jure* κανονικόν ἔδαφος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἡ μετά 30 ἔτη παραγραφή, ἡ ὁποία προβλέπεται ἀπό τούς κανόνας 17 τῆς Δ' καί 25 Στ' (Πενθέκτης) Οἰκουμενικῶν Συνόδων δέν δύναται νά ἐφαρμοσθῆ εἰς τήν παροῦσαν περίπτωσιν, διότι οἱ κανόνες αὐτοί ὁμιλοῦν περὶ τῶν «ἀγροικικῶν» ἢ «ἐγχωρίων» παροικιῶν καί ὄχι περὶ ἐπισκοπῶν ἢ μητροπόλεων. Ἐπ' αὐτοῦ συμφωνοῦν ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι ἐρμηνευταί τῶν κανόνων τούτων¹⁴.

Τοῦτο ἐγνώριζε πάντοτε τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, παρὰ τήν «ἐνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων» ἐπιδειχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ ἀνοχήν τῶν ἀυθαιρέτως τετελεσμένων ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Αὐτό ἀπεδείχθη εἰς τήν περίπτωσιν χορηγήσεως ὑπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου αὐτοκεφαλίας εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Πολωνίας κατὰ τό ἔτος 1924. Εἰς τόν σχετικόν Τόμον ρητῶς ἀναφέρεται ὅτι ἡ περιοχή τοῦ Κιέβου, εἰς τήν ὁποίαν ὑπήγετο καί ἡ Πολωνία, οὐδέποτε ἔπαυσε νά ἀνήκη εἰς τήν κανονικήν δικαιοδοσίαν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς καί ὅτι οἱ ὅροι τῆς Πράξεως τοῦ 1686 οὐδέποτε ἐτηρήθησαν ἀπό τό Πατριαρχεῖον Μόσχας.

Συμπεράσματα

Ἀπό τήν μελέτην τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ὅπως αὐτά διεσώθησαν ἢ ἀποκατεστάθησαν ἀπό τήν ἱστορικήν ἔρευναν, ὄχι μόνον Ἑλλήνων ἀλλά καί Ρώσων ἐρευνητῶν, προκύπτει ὅτι:

1. Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον οὐδέποτε παρεχώρησε τήν Μητρόπολιν Κιέβου, διά νά ἀποτελῆ κανονικόν ἔδαφος τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Τά κανονικά ὅρια τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας καθωρίστησαν, ὅταν ἡ Ἐκκλησία αὐτή ἀνυψώθη εἰς Πατριαρχεῖον τό 1589, καί οὐδέποτε μεταβλήθηκαν διά Πατριαρχικοῦ ἢ Συνοδικοῦ Τόμου. Ἡ Μητρόπολις Κιέβου δέν περιλαμβάνεται μέσα εἰς τά ὅρια αὐτά. Κάθε γεωγραφική περιοχή ἐκτός τῶν ὁρίων, τά ὁποῖα διαγράφονται ἀπό τόν Τόμον τῆς αὐτοκεφαλίας οἰασδήποτε Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, εὐρίσκεται ἐκτός τοῦ κανονικοῦ ἐδάφους τῆς, ὅπως ἀκριβῶς προβλέπεται διά κάθε αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν.

¹⁴ Βλ. Ράλλη – Ποτλή, *Σύνταγμα τῶν Θείων καί Ἱερῶν Κανόνων*, II, 1852, σ. 259 ἐξ. καί 361.

2. Ἡ Μητρόπολις Κιέβου (καί ὅλη ἡ σημερινή Οὐκρανία) ὑπῆρξεν ἀπό τήν ἴδρυσίν της ἐπαρχία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου κατέχουσα ἀρχικῶς τήν προσήκουσαν θέσιν εἰς τό Συνταγματίον, ἐνῶ ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης ἐλάμβανε τήν χειροτονίαν του ἀπό τόν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ἀδιακόπως μέχρι τόν 17ον αἰῶνα. Ὁ δεσμός τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας μέ τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον ἦταν τόσον ἰσχυρός ὥστε, καί μετὰ τήν πολιτικήν ἔνωσιν τῆς περιοχῆς μέ τήν Μόσχαν τό 1654, κάθε προσπάθεια τοῦ Πατριάρχου Μόσχας νά χειροτονήσῃ τόν Μητροπολίτην Κιέβου νά συναντᾶ τήν σφοδράν ἀντίδρασιν τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ τῆς Οὐκρανίας.

Ἡ πραξικοπηματική χειροτονία τοῦ Γεδεών ὡς Μητροπολίτου Κιέβου ἀπό τόν Πατριάρχην Μόσχας Ἰωακείμ τό 1685 συνήνητησε καί πάλιν τήν ἀντίδρασιν τοῦ κλήρου καί τοῦ λαοῦ τῆς Μητροπόλεως. Μόνον ὅταν ὁ τότε Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ' ὑπό ἰσχυράν πίεσιν παρεχώρησε τό ἔτος 1686 τήν ἄδειαν εἰς τόν Πατριάρχην Μόσχας νά χειροτονήσῃ τόν ἐκάστοτε Μητροπολίτην Κιέβου, ὁ κλήρος καί ὁ λαός τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀπεδέχθη τήν χειροτονίαν τοῦ Γεδεών καί τῶν μετέπειτα διαδόχων του ἀπό τόν Πατριάρχην Μόσχας.

3. Τά ἐπίσημα ἔγγραφα, ἐπί τῇ βάσει τῶν ὁποίων ἐδόθη αὐτή ἡ ἄδεια πρὸς τόν Πατριάρχην Μόσχας, εἶναι ἤδη γνωστά, καί ἀποκαλύπτουν ὅτι:

α) Τό ἔγγραφο, διά τοῦ ὁποίου ἐδόθη ἡ ἄδεια αὐτή εἰς τόν Πατριάρχην Μόσχας χαρακτηρίζεται καί ὀνομάζεται εἰς ὅλα τά ὑπάρχοντα ἐπίσημα κείμενα ὡς «Γράμμα ἐκδόσεως» («**ἐκδόσεως φημί γράμματος**»), τό ὁποῖον, εἰς τήν τεχνικήν ὀρολογίαν τῆς ἐποχῆς ἀλλά καί σήμερον, δηλώνει χορήγησιν ἀδείας πρὸς τέλεσιν χειροτονίας ἢ ἄλλης κανονικῆς πράξεως, οὐδέποτε δέ χρησιμοποιεῖται κατὰ τήν πλήρη ἐνσωμάτωσιν κανονικοῦ ἐδάφους εἰς ἄλλην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν.

β) Συμφώνως πρὸς ὅλα τά ὑπάρχοντα ἔγγραφα, ἡ ἄδεια χειροτονίας τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου ἀπό τόν Πατριάρχην Μοσχοβίας ἐδόθη «οἰκο-νομικῶς», «διά τήν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην», ἥτοι «τό ὑπερβάλλον τοῦ τόπου διάστημα καί τὰς ὁσημέραι ἐπισυμβαινούσας μεταξύ τῶν δύο βασιλειῶν μάχας». Ἐνεῖχε, δηλαδή, ἡ ἄδεια αὐτή προσωρινόν χαρακτῆρα καί ἴσχυεν, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχαν οἱ λόγοι, διά τούς ὁποίους ἐδόθη.

γ) Ο χαρακτηρισμός τῆς Μητροπόλεως Κιέβου ὡς «ὑποκειμένης» ὑπό τόν Πατριάρχη Μόσχας, ἡ ὁποία ἀπαντᾷ εἰς τό κείμενον τῆς «Πράξεως», ἐπεξηγεῖται ἀμέσως ἀπό τό ἴδιον τό Κείμενον, ὅτι σημαίνει **δηλαδή** «χειροτονεῖσθαι μητροπολίτην ἐν αὐτῇ (τῇ Μητροπόλει Κιέβου)» ὑπό τοῦ Πατριάρχου Μόσχας. Ὁ σκοπός καί τό νόημα τῆς Πράξεως συνίστανται εἰς τήν «ἄδειαν» τελέσεως τῆς χειροτονίας τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου ἀπό τόν Πατριάρχη Μόσχας, καί ὄχι εἰς τήν ἐκχώρησιν κανονικοῦ ἐδάφους εἰς αὐτόν. Αὐτό καί μόνον ἦτο, ἄλλωστε, τό αἶτημα πρὸς τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη, ὅπως τό κατανοεῖ καί τό καταγράφει ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική «Πρᾶξις»: «δοθῆναι ἄδειαν τῷ μακαριωτάτῳ Πατριάρχῃ Μοσχοβίας χειροτονεῖν μητροπολίτην Κιέβου, ἡνίκα ἐμμένη ὑστερουμένη γνησίου ἀρχιερέως ἢ μητρόπολις αὐτή». Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ' καί ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου δέν εἶχαν λόγον νά παραχωρήσουν «ὑπερεκπερισσοῦ» ἐκείνου, τό ὁποῖον ἐζητήθη.

δ) Οἱ ὅροι, τούς ὁποίους θέτει ἡ Πατριαρχική καί Συνοδική Πρᾶξις, ἐπιβεβαιώνουν πέρα πάσης ἀμφιβολίας τό ὅτι δέν παρεχωρήθη τό κανονικόν ἔδαφος τῆς Μητροπόλεως Κιέβου εἰς τό Πατριαρχεῖον Μόσχας. Οὐδέποτε συνέβη νά παραχωρηθῇ κανονικόν ἔδαφος εἰς ἄλλην αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ὑπό τόν ὅρον ὅτι δέν θά ἔχη τό δικαίωμα νά διοικῇ αὐτή πλήρως τά τῆς περιοχῆς αὐτῆς, περιλαμβανομένου καί τοῦ τρόπου ἐκλογῆς ἀρχιερέων τῆς, καί, τό σπουδαιότερον, **μέ τήν ὑποχρέωσιν νά μνημονεύεται εἰς τό «ἐν πρώτοις» τῆς Θείας Λειτουργίας ἢ Κεφαλῆ τῆς Ἐκκλησίας ἀπό τήν ὁποίαν προῆλθε.**

Ταῦτα ἐγνώριζε βεβαίως, τό Πατριαρχεῖον Μόσχας, καί διά τοῦτο αὐθαίρετως **παρεβίασε τούς ὅρους αὐτούς καί οὐδέποτε τούς ἐτήρησε**, ἀκριβῶς διότι ἐπεδίωκε νά ἐνσωματώσῃ αὐτοβούλως τήν Μητρόπολιν Κιέβου (καί τήν Οὐκρανίαν) εἰς τήν κανονικήν δικαιοδοσίαν του. Ἀλλά αὐτό ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς καί παραβίασιν τῶν ἱερῶν Κανόνων¹⁵ καί τῆς Πράξεως, εἰς τήν ὁποίαν στηρίζεται ἡ ὅλη σχέσις τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας πρὸς τήν περιοχὴν αὐτήν. **Ἡ μὴ τήρησις τῶν ὅρων μιᾶς Πράξεως καθιστᾷ ἄκυρον τήν Πρᾶξιν εἰς τό σύνολόν τῆς.**

¹⁵ Οἱ κανόνες, οἱ ὁποῖοι παραβιάζονται εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν εἶναι πολλοί, ὅπως οἱ 35 τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, 13 καί 22 τῆς Ἀντιοχείας, 15 τῆς Σαρδικῆς, 2 τῆς Β' Οἰκ. κ.ἄ.

Καί ἐπειδή δέν πρόκειται περί κοινουῦ ἢ κοσμικοῦ, ἀλλά περί **ἐκκλησιαστικοῦ**, δηλαδή **ιεροῦ**, κειμένου, ἄς ὑπομνησθοῦν πρὸς τοὺς παραβάτας τῶν ὄρων τά λόγια, μέ τά ὅποια καταλήγει ἡ Πραξις:

«ὁ δέ παρὰ τά γεγραμμένα διανοηθεῖς ἢ ἄλλως πως βουληθεῖς ἀπείθειαν ἢ ἐναντιότητα ἐνδείξασθαι, τῇ τοῦ Κυρίου διαταγῇ ἀντιστήσεται καί παρ' ἐκείνου τάς ἀντιμισθίας ἔξει ὡς καταφρονητῆς τῶν πατριαρχῶν, ὄντων εἰκόνων τοῦ Θεοῦ ἐμψύχων τε καί ζωσῶν».

4. Τήν ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας παραβίασιν καί μή τήρησιν τῶν ὄρων τῆς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Πράξεως τοῦ 1686 τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, λόγω τῶν δυσμενῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, ὑπό τάς ὁποίας διετέλει, ἀνέχθηκε καί ἀπεσιώπησεν, ἀλλ' οὐδέποτε διέγραψεν ἢ ἐλησμόνησεν. Ἀπόδειξιν τούτου ἀποτελεῖ ἡ χορήγησις ὑπό τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως αὐτοκεφαλίας εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Πολωνίας τό 1924 διά τῆς ἐκδόσεως Τόμου, εἰς τόν ὅποιον ἀναφέρεται ρητῶς ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη στηρίζεται εἰς τό γεγονός ὅτι ἡ Πολωνία ἀνήκεν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τόν ὑπό τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον Μητροπολίτην Κιέβου, καί ὅτι δέν ἐτηρήθησαν ὑπό τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας οἱ προβλεπόμενοι ὄροι. Ἡ χορήγησις τῆς αὐτοκεφαλίας εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Πολωνίας ἔγινε δεκτῆ ἀπό ὅλας τάς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, πλήν ἐκείνης τῆς Ρωσσίας, ἡ ὁποία ἐχορήγησεν ἴδιον αὐτοκέφαλον εἰς τήν Ἐκκλησίαν αὐτήν τό 1949. Διά τοῦ τρόπου τούτου ἐμμέσως ἔγινε δεκτόν ἀπό ὅλας τάς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, πλήν ἐκείνης τῆς Ρωσσίας, καί τό κυριαρχικόν δικαίωμα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἐπί τῆς μητροπόλεως τοῦ Κιέβου καί τῆς Οὐκρανίας.

* * *

Ὅταν τό 1757 ἡ Μητρόπολις Χαλεπίου ἐδόθη εἰς τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον, λόγω δυσκολιῶν διοικήσεώς της ἀπό τό Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, εἰς τό ὅποιον κανονικῶς ἀνήκεν, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ' ἐτόνιζεν εἰς τήν σχετικήν Πατριαρχικήν καί Συνοδικήν Πραξίν ἐπιστροφῆς τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς εἰς τό Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας τό 1792 τά ἀκόλουθα:

«τό ἀντιλαμβάνεσθαι μέν καί ἐκ τῶν ἐνόνητων βοηθεῖν πρὸς τάς χρείας καί τοῖς λοιποῖς ἀγιωτάτοις Πατριαρχικοῖς καί Ἀποστολικοῖς Θρόνοις, πάνυ προσῆκον ἐκ παλαιοῦ ἡγεῖται ὁ καθ' ἡμᾶς οὕτωςί

ἀγιώτατος Πατριαρχικός, Ἀποστολικός καί Οἰκουμενικός Θρόνος, ἀφαιρεῖσθαι γε μήν ἐκείνων τά δίκαια καί πλεονεκτεῖν ἀδικοῦντα, οὐχ ὅπως πράττειν, ἀλλ' οὐδέ ἀκούειν ἀνέχεται. Ἐκεῖνο μὲν γάρ δίκαιον καί ἄξιον ἑαυτοῦ, τοῦτο δέ τούναντίον ἄδικόν τε καί ἀπρεπές τῷ Πατριαρχικῷ ἀξιώματι»¹⁶.

Τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον πάντοτε προσέτρεξεν εἰς βοήθειαν καί συναντίληψιν τῶν δοκιμαζομένων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Οὐδέ ὅμως «ἀκούειν ἀνέχεται» τόν σφετερισμόν τῶν κανονικῶν δικαίων μιᾶς Ἐκκλησίας ἀπό ἄλλην. Ὅλα τά ὑπάρχοντα σχετικά ἐπίσημα ἔγγραφα προβλέπουν ὅτι ὁ ἐκάστοτε Μητροπολίτης Κιέβου θά ὤφειλε νά ἐκλέγεται ἀπό τήν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας καί νά μνημονεύη ὡς κανονικήν «ἀρχήν» του «ἐν πρώτοις» τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη κατά τήν Θεῖαν Λειτουργίαν. Ἡ μή τήρησις τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν ὅρων ἀποτελεῖ σφετερισμόν ξένης δικαιοδοσίας. Ἡ δέ ὑπαρξις τῶν ὅρων αὐτῶν εἰς ὅλα τά ὑπάρχοντα ἐπίσημα κείμενα μαρτυρεῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως οὐδέποτε ἀπεμπόλησε *de jure* τά κανονικά δικαιώματά της εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς Οὐκρανίας.

Πρέπει ἐπίσης, νά ἐπισημανθῇ καί ἓνα ἐκ τῶν βασικῶν ἀξιωμάτων τοῦ δικαίου: ἡ ἀρχή, ἡ ὁποία ἐξέδωσε μίαν Πράξιν ἔχει ἀπόλυτον προτεραιότητα εἰς τήν ἐρμηνείαν της. Συνεπῶς, εἰς τήν συγκεκριμένην περίπτωσιν ἡ ἐρμηνεία τῶν Πατριαρχικῶν καί Συνοδικῶν Πράξεων ἀνήκει πρωταρχικῶς εἰς τόν Οἰκουμενικόν Θρόνον.

Δικαιοῦνται, συνεπῶς, καί ὑποχρεοῦνται τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον νά λαμβάνη τήν προσήκουσαν μητρικήν μέριμναν περί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας εἰς κάθε περίπτωσιν, κατά τήν ὁποίαν κρίνεται τοῦτο ἀναγκαῖον.

¹⁶ Καλλινίκου Δεληκάνη, Ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα, Τομ. Β', 1904, σ. 217

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κείμενα

Α'

Πατριαρχική και Συνοδική «Πράξις», ἤτοι «Γράμμα Εκδόσεως»
τοῦ ἔτους 1686

ΕΚΘΕΣΗ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ
ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΑΡ. 22

Εἰσαγωγή

.....
Μεταξὺ τῶν χειρογράφων κωδίκων ποὺ κατέχει τὸ Ἱστορικό καὶ
Παλαιογραφικὸ Ἀρχεῖο (ΙΠΑ) τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς
Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (ΜΙΕΤ) εἶναι καὶ ὁ κώδικας ὑπ' ἀριθμὸν 22, ὁ ὁποῖος
περιέχει ἀντίγραφα πράξεων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατ'
ἐπιλογὴν κυρίως τοῦ 17^{ου} καὶ 18^{ου} αἰῶνος.

.....
Ὁ κώδικας περιέχει συνολικὰ 268 πράξεις κατὰ κύριο λόγο
πατριαρχικὲς καὶ νομικὲς καὶ ἐπὶ πλέον κάποια συνοπτικὰ κεφάλαια
θεολογικῆς φύσεως.

Περιέχονται πράξεις ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων Οἰκουμενικῶν
Πατριαρχῶν ποὺ ἀναφέρονται σὲ ποικίλα διοικητικὰ θέματα τοῦ
Πατριαρχείου, ὅπως ἀπονομὴ σταυριοπηγιακῆς ἀξίας σὲ μονές,
συνοδικὲς ἀποφάσεις χειροτονιῶν ἀρχιερέων καὶ καθαιρέσεων,
ἀπανταχοῦσες καὶ ἄλλες νομικῆς φύσεως ὑποθέσεις. Τὰ πέντε πρῶτα
χωρὶς ἀριθμηση φύλλα περιέχουν πίνακα τῶν περιεχομένων κατὰ
θεματικὴ ἀλφαβητικὴ σειρὰ.

Συνοπτικὰ περιέχονται πράξεις τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν

Μητροφάνους Γ' (1567)

Νεοφύτου Β' (1611)

Παΐσιου Α' (1654)

Ἰωαννικίου Β' (1655)

Παρθενίου Δ' (1667-1684, β' καὶ ε' πατριαρχεία)

Γερασίου Β' (1673)

Ἰακώβου (1681-1688, α', β' καὶ γ' πατριαρχεία)

Καλλινίκου Β' (1688-1702)

Διονυσίου Δ' (1682-1695 γ', δ' καὶ ε' πατριαρχεία)

Νεοφύτου Δ' (χ. χρονολογία)

Γαβριήλ Γ' (1703-1704)

Κυπριανοῦ Α' (1708-1713, α' καὶ β' πατριαρχεία)

Ἀθανασίου Ε' (1710)

Κυρίλλου Δ' (1711-1712)

Ἰερεμίου Γ' (1719)

Παΐσιου Β' (1732)

Καὶ 90 ἐπὶ πλέον πράξεις ἀδήλων πατριαρχῶν.

Ἐπίσης περιέχονται πράξεις ἐπίλυσης νομικῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τὰ ἔτη 1662 ἕως 1731.

.....

Διαπιστώσεις

1. Ὁ Κώδικας πατριαρχικῶν γραμμάτων τοῦ ΙΠΑ/ΜΙΕΤ εἶναι αὐθεντικὸς καὶ γνήσιο προϊόν ἑνὸς γραμματέως καὶ συνεργατῶν τοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.
2. Οἱ ἀναφερόμενες χρονολογίες 1784 καὶ 1785 στὸ τελευταῖο μη ἀριθμημένο φύλλο βρίσκονται σὲ συνάφεια μὲ τὴ γραφὴ τοῦ κώδικα, ὥστε νὰ τοποθετεῖται αὐτὴ ὅπωςδήποτε μετὰ τὸ ἔτος 1732 καὶ 1784 καὶ κατὰ πάσα πιθανότητα γύρω στὸ ἔτος 1750, ὅποτε ἐμφανίζεται νὰ ἐπικρατεῖ καὶ τὸ διαφαινόμενο ὑδατόσημο τοῦ χαρτιοῦ.
3. Πολλὲς ἀπὸ τὶς περιεχόμενες πράξεις ὁ ὑπογράφων ἔχει ταυτίσει καὶ ἔχει ἐντοπίσει εἴτε σε ἀντίστοιχους κώδικες συλλογῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων (ὅπως ὁ κώδικας Γ' τοῦ Ἀρχείου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ κώδικας Κριτίου, ὁ κώδικας 315 τοῦ

Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, εἴτε σὲ δημοσιεύματα τοῦ Μ. Γεδεών, τοῦ Καλλινίκου Δεληκάνη καὶ ἄλλων.

4. Τὰ ἀναφερόμενα κτητορικὰ σημειώματα ποὺ παρουσιάζουν τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἀγαθάγγελο ὡς κτήτορα τοῦ κώδικα ἐνισχύουν τὴ διαπίστωση τῆς ἀuthεντικότητος τῆς προέλευσης καὶ τῆς χρήσης τοῦ κώδικα ἐντὸς τῆς πατριαρχικῆς γραμματείας. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης (ἔχω ἐντοπίσει καὶ ἀνάλογο κτητορικό του σημείωμα σὲ χειρόγραφο τῆς συλλογῆς τοῦ Μουσείου Μπενάκη) πρέπει σαφῶς νὰ ἔχει οἰκογενειακὴ σχέση μὲ τὸν πατριάρχη Ἀγαθάγγελο. Πάντως αὐτὸ εἶναι θέμα περαιτέρω ἔρευνας.
5. Ἐπομένως οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει περὶ τῆς ἀuthεντικότητος τόσο τοῦ ἰδίου κώδικος, ὅσο καὶ τῶν ἐμπεριεχομένων κειμένων.

.....

Ἀθήνα, 18 Σεπτεμβρίου 2018

Ἀγαμέμνων Τσελίκας

Προϊστάμενος τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Παλαιογραφικοῦ Ἀρχείου
τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ π(ατ)ριαρχικοῦ, καὶ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ δοθέντος / τῷ μακαριωτάτῳ π(ατ)ριάρχῃ Μοσχοβίας ἐκδόσεως φημὶ γράμματος, ἐπὶ τῷ / εἶναι τὴν μ(ητ)ρόπολιν Κιόβου ὑποκειμ(έν)ην τῷ π(ατ)ριαρχ<ικῶ> αὐτοῦ θρόνῳ, καὶ χει/ροτονεῖσθαι τὸν ψηφισθησόμε(εν)ον Κιόβου ὑπ' αὐτοῦ.

+ Πάντα φησὶν ὁ ἀποστολικὸς λόγος πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, εἴτε γ(ἀ)ρ πρ(α)τ/τόντων ἡμῶν, εἴτε καὶ λεγόντων, ὁ σκοπὸς ἡμῶν δέον ἐνεργεῖσθαι πρὸς / καταρτισμὸν τοῦ πλησίον, καὶ διευθύνεσθαι πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν. πάν/τας γὰρ ὁ θεῖος ἀπόστολος, καὶ ἀδελφοὺς καλεῖν οὐ παύετ(αι), καὶ τῆς διορθώσεως / αὐτῶν ἐπιμελούμενος οὐκ ἀναβάλλετ(αι), εἰσηγούμε(εν)ος τὰ πρὸς σ(ωτη)ρίαν συντείνοντα, καὶ / ὑπομιμνήσκ(ων) ἕκαστον, μὴ ἀμελεῖν τῆς οἰκί(ας) ἐπαγγελί(ας), ἀλλ' ἀγρύπνοις / ὄμμασι, καὶ ἀτενέσι νοῶς ὁρμήμασιν ἐμβάλλειν ἕκάστῳ τὴν προσηνῆ θερα/πείαν, καὶ οὕτω μέχρι τοῦ νῦν οἱ τῆς ἐπαγγελί(ας) ταύτης διάδοχοι ἀποστολικῶς / διῆγον, ὧν τὴν διαδοχὴν καὶ τῆς ἡμῶν μετρ<ιότητος> κρίμασι τοῦ τὰ πάντα, ὡς αὐ/τῷ ἔδοξε, διευθετοῦντος παντοδυνάμου Θε(ο)ῦ, διαδεξαμ(έν)ης, καὶ συνοδικῶς προ/καθημένης συνεδριαζούσης αὐτῇ, καὶ ἱερωτάτων συναδελφῶν ἀρχιερέ(ων) γράμ/ματα σεβάσμια ἐνεφανίσθησαν τῶν γαληνοτάτ(ων), ὀρθοδοξοτάτων, καὶ θεοστέ/πτων βασιλέων, καὶ μεγάλων κνέζηδων Μοσχοβί(ας) κυρί(ων) κυρί(ων) ἀδελφῶν Ἰωάννου / Ἀλεξιοβίτζη, καὶ Πέτρου Ἀλεξιοβίτζη, καὶ αὐτοκρατόρ(ων) πάσης μεγάλης, καὶ μικρᾶς /καὶ λευκῆς Ῥωσί(ας), πολλῶν τε αὐθεντειῶν, καὶ γαιῶν ἀνατολικῶν, δυτικῶν, καὶ βορεί(ων) π(ατ)ρικῶν, καὶ προπατορικῶν κληρονόμ(ων), καὶ ἐξουσιαστῶν, περιποθήτων κατὰ / Κύριον, καὶ ἐκ σπλάγχνων ἀγαπητῶν υἱῶν αὐτῆς, καὶ τοῦ μακαριωτάτου π(ατ)ριάρχου / Μοσχοβίας, καὶ πάσης Ῥωσίας κύρ Ἰωακείμ, ἐν ἀγίῳ πν(εύματι) ἀγαπητοῦ ἀδελ/φοῦ αὐτῆς καὶ συλλειτουργοῦ τού τε εὐσεβεστάτου, καὶ περιφανεστάτου ὑπηκόου / τῶν εἰρημ(ένων) κρατίστ(ων) μεγάλ(ων) βασιλέ(ων) τοῦ Ζαμποροβιανοῦ στρατεύματος ἑκατέρ(ων) τῶν / μερῶν Βορυσθένους χατμάνου κυρίου Ἰωάννου Σαμουηλοβίτζου ἐν Κ(υρί)ῳ υἱοῦ / αὐτῆς ἀγαπητοῦ διαλαμβάνοντα, ὅτι ἡ τοῦ Κιόβου ἐπαρχία διὰ τὸ εἶναι ὑ/ποκειμένη ὑπὸ τὸν ὑψηλότατον, καὶ ἀγιώτατον οἰκουμενικὸν θρόνον τῆς Κων/σταντινουπόλεως τὴν τοῦ ἀρχιερέως αὐτῆς χειροτονίαν, ὡς αἰέποτε περὶ [γρ. παρὰ] τούτου // ἐλάμβανε κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν νόμ(ων) διακέλευσιν, πρὸ χρόν(ων) δὲ οὐκ ὀλίγ(ων) τ(ῆς) /

μ(ητ)ροπόλεως ταύτης χηρευσάσης, καὶ παραδραμόντος καιροῦ, καὶ μὴ χειροτονηθέντος /γνησίου ἀρχιερέως ἐν αὐτῇ ὡς μεταξὺ τῶν δύο μεγίστων) βασιλειῶν μάχαι τινὲς πα/ρεμπεσοῦσαι, καιροῦ δραξάμενος, καὶ εὐκαιρεί(ας) ἐντυχῶν ὁ ἐχθρὸς τῆς ὀρθῆς, καὶ ἀλη/θοῦς, καὶ ἀγί(ας), καὶ ἀμωμήτου πίστεως τῶν ὀρθοδόξ(ων) χριστιανῶν ζιζάνια, καὶ ἀκάνθας / ἐγκατέσπειρε μεταξὺ τοῦ σίτου, / ἤτοι τῆς ὀρθοδοξί(ας), καὶ κινδυνεύει ταύτην ὑποχείριον / ἔξειν τοῖς ἀλλοτρίοις, καὶ ἐναντίοις φρονήμασι, καὶ διὰ τοῦτο ἐζήτουν μετὰ μεγάλης εὐ/λαβείας, καὶ ὅ,τι πλείστης παρακλήσεως δοθῆναι ἄδειαν τῷ μακαριωτάτῳ π(ατ)ριάρχῃ / Μοσχοβίας χειροτονεῖν μ(ητ)ροπολίτην Κιόβου, ἠνίκα ἐμμένει ὑστερουμ(έν)η γνησίου ἀρχιε/ρέως ἢ μ(ητ)ρόπολις αὕτη, ἢ δι' εὐλόγους αἰτί(ας) καθαιρεθῆ ὁ ἀρχιερατεύ(ων), ὄντινα ἂν / ἐκλέξωσιν οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑποκείμενοι ἐπίσκοποι, ἀρχιμανδρῖται, κα/θηγούμενοι τῶν ἱερῶν μοναστηρί(ων), καὶ οἱ λοιποί, ὡς εἴθισται, διὰ τὸ μὴ μένειν τοῦ λοιποῦ ἀ/προστάτευτον τὴν παροικίαν ταύτην, ὡς δυσκόλως καὶ πάνυ δυσχερῶς ἀποτελου/μένης ἐντεῦθεν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ὡς πᾶσι κατάδηλον ὄν, καὶ σπε(ι)ρούσης / ἐς αὐθις ζιζάνια, ἢ τοι αἰρέσεις, καὶ σχισματικὰς δόξας ὁ ἐχθρὸς τῆς ἀληθεί(ας) διάβο/λος, ὅπερ καὶ ἡ μεγίστη, καὶ κραταιὰ βασιλεία καὶ κυριεύουσα ἡμῶν ἐπρόσταξεν ὡς / παρακληθεῖσα ὑπὸ τῆς γαληνοτάτης, καὶ χριστιανικωτάτης ταύτης βασιλεί(ας) , δηλαδή / μηδὲν ἔμποδον ποιῆσαι εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ὅθεν ἡ μετριότης ἡμῶν ἄτε / τῆς περιωπῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου ἐντετυχηκυῖα καὶ ὄση δύναμις φρον/τίζειν τῶν φροντίδος δεομέν(ων) ἐγνωκυῖα, ὡς λόγον ὑφέξουσα περὶ πάντων τῶν θεό/θεν αὐτῇ ἐμπεπιστευμέν(ων), τὴν αἴτησιν ταύτην ὡς ἀσμένως ἐδέχθη, εὐλογόν τε οὔσαν, / καὶ δικαίαν, κατασφάλισαι ἐγγράφως ἔκρινεν ἄξιον. Καὶ δὴ γράφουσα μετὰ τῆς / περὶ αὐτὴν ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέ(ων) συνόδου, καὶ ὑπερτίμ(ων) τῶν ἐν Ἁγίῳ Πν(εύματ)ι ἀγα/πητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἀποφαίνεται(αι), ἵνα ἡ ἀγιωτάτη ἐπαρχία / Κιόβου εἴη ὑποκειμένη ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου π(ατ)ριαρχικοῦ θρόνου τῆς Μεγάλης, // καὶ θεοσώστου πόλεως Μοσχοβί(ας), χειροτονεῖσθαι δηλαδή μ(ητ)ροπολίτην Κιόβου ἐν αὐτῇ /ἠνίκα παρεμπέση χρεία παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Μοσχοβίας, ὄντινα / ἂν ἐκλέξωσιν οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑποκείμενοι θεοφιλέστατοι> ἐπίσκ<οποι>, αἰδεσιμ<ώτατοι> / ἀρχιμανδρῖται, ὀσιώτ<ατοι> καθηγούμενοι τῶν ἱερῶν, καὶ σεβασμί(ων) μοναστηρί(ων), ὀσιώτ<ατοι> ἱε/ρομ<όναχοι>,

εὐλαβ<έστατοι> ἱερεῖς, ὅσοι μοναχοί, καὶ ἄρχοντες, καὶ λοιποί, προτροπῆ, καὶ ἀδεία / τοῦ ἐκεῖσε περιφανεστάτου μεγάλου χατμάνου, ὡς συνήθεια τῷ τόπῳ ἐπεκράτησε /καὶ λαμβάνειν παρ' ἐκείνου τὴν ἐν μεμβράναις λεγομένην προᾶξιν, καὶ γινώ/σκειν ἐκείνον γέροντα, καὶ προεστῶτα αὐτοῦ ὡς παρ' ἐκείνου χειροτονουμένη, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ, ὡς ἀνωτέρω εἴρητ(αι), διὰ τε τὸ τοῦ τόπου ὑπερβάλλον / διάστημα, καὶ διὰ τὰς συνεχῶς συμβαινούσας ἀναμεταξὺ τῶν δύο βασιλειῶν μάχας, καὶ τρόπῳ συγκαταβατικῶ χρωμένου κατὰ τὴν αὐτοῦ προπάλαιον συνήθει(αν), / καὶ διδόντως οἰκονομικῶς ἐκείνῳ τὴν τοιαύτην ἀδειαν. Ἦνίκα δὲ ἐκτελῶν εἶη / ὁ μ(ητ)ροπολίτης οὗτος Κιόβου ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ τὴν θείαν, καὶ ἱερὰν, καὶ ἀναί/μακτον θυσίαν μνημονεύῃ ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ὀνόματος τοῦ οἰκουμενικοῦ / π(ατ)ριάρχου ὡς ὄντος πηγῆ, καὶ ἀρχῆ, καὶ ὑπερκειμένου πάντων τῶν πανταχοῦ πα/ροικιῶν τε, καὶ ἐπαρχιῶν, ἔπειτα τοῦ π(ατ)ριάρχου Μοσχοβί(ας) ὡς γέροντος αὐτοῦ / μηδενὸς κατὰ τοῦτο ἐναντιουμένου, ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν ὡς εὐλόγως, καὶ / δικαίως γεγονός. Ὁ δὲ παρὰ τὰ γεγραμμένα διανοηθεῖς, ἢ ἄλλως πως βου/ληθεῖς ἀπείθειαν, ἢ ἐναντιότητα ἐνδείξασθαι τῇ τοῦ Κ(υρίου) διαταγῇ ἀντιστήσετ(αι), / καὶ παρ' ἐκείνου τὰς ἀντιμοισθί(ας) ἔξει ὡς καταφρονητῆς τῶν π(ατ)ριαρχῶν ὄντων / εἰκόνων τοῦ Θ(εο)ῦ ἐμψύχων τε, καὶ ζωσῶν. Διὸ καὶ εἰς δήλωσιν καὶ βεβαίωσιν τῆς / ὑποθέσεως ταύτης ἐγράφη τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐκδόσεως γράμμα ἐν τῷ / ἱερῷ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστο)ῦ Μεγ<άλης> Ἐκκλησίας> κώδικι καὶ καταγραφὴν ἐνεχειρίσθη τῷ μακαρο<ιωτάτῳ> / π(ατ)ριάρχῃ Μοσχοβί(ας) κὺρ Ἰωακείμ ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίῳ ,αχπς^ω ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ, ἰνδικτιῶνος θ^{ης}.

Β'

Πατριαρχική ἐπιστολή πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῆς Ῥωσσίας*

Διονύσιος, ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικός Πατριάρχης.

Γαληνότατοι, κράτιστοι, Θεόστεπτοι, Θεοφρούρητοι, νικηταὶ τροπαιοῦχοι καὶ ὑπερασπισταὶ τοῦ Χριστιανικοῦ γένους, ἐλέω Θεοῦ Αὐθένται, Βασιλεῖς καὶ μεγάλοι Κνέζιδες, εὐσεβέστατοι ἀδελφοὶ Κύριοι Κύριοι Ἰωάννη, Πέτρε καὶ Σοφία Ἀλεξιοβίτζηδες, πάσης Μεγάλης καὶ Μικρᾶς καὶ Ἀσπρης Ῥωσσίας, καὶ Αὐτοκράτορες Μοσχοβίας, Βλαντιμιρίου, Κιόβου, Νοβαγραδίου, Βασιλεῖς Καζανίου, Βασιλεῖς Ἀστραχανίου, Βασιλεῖς Σιμπιρίου, Μεγάλοι Αὐθένται Πισχοβίου, καὶ Μεγάλοι Κνέζιδες Λίτφας, Σμολέντζκας, Ντεβερίου, Βολινοτζκίου, Πουτοσκίου, Γιγγορσκίου, Περμισκίου, Νταντζικίου Μπουργαρίας, καὶ ἄλλων πολλῶν Αὐθένται, καὶ Μεγάλοι Κνέζιδες τῆς χαμιλῆς γῆς Τζερνιχοβίου, Ρεζανίου, Πολοτζκίου, Ὀμπτορσκίου, Ῥοστοβίου, Κοντισκίου, Ἱεροσλαβίου, Πελοζερίου, Οὐντουρίου, Βετορσκίου, Λιθομσκίου, Μεσσησλευσκίου, καὶ παντός βορείου μέρους ἐξουσιασταὶ, καὶ αὐθένται γῆς Ἰβηρίας, Ταλίνων, Κρουζίνων Βασιλέων καὶ Καππαρτίνων, γῆς Τζερκέζων, Ἡγορίου, Κρουζήνων, καὶ ἄλλων πολλῶν ἡγεμόνων καὶ Ἐπαρχιῶν ἀνατολικῶν, δυτικῶν καὶ βορινῶν προδιοικηταὶ καὶ ἐξουσιασταὶ, καὶ ἐκ προγόνων νικηταὶ καὶ κληρονόμοι, υἱοὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ἀγαπητοὶ καὶ ἐκ σπλάγχχνων περιπόθητοι τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐπεύχομαι τῇ Ὑμῶν ἀγιωτάτῃ καὶ κραταιᾷ Βασιλείᾳ χάριν οὐράνιον καὶ σωτήριον ἔλεος παρὰ τῆς ὑπερφώτου καὶ ὑπερουσίου καὶ ἐνιαίας καὶ μακαρίας καὶ ζωοποιῦ καὶ ἀσυγχύτου Τριάδος, ἀφ' ἧς πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρημα τέλειον, ῥῶσιν καὶ εὐεξίαν σώματος, ἀνδρίαν καὶ ἰσχύν κατὰ πάντων τῶν ἀντικειμένων, γῆρας βαθύτατον, νίκην καὶ τρόπαια κατ' ἐχθρῶν ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων, στερέωσιν ἐπίμονον, καὶ αὐξήσιν τῆς κραταιᾶς καὶ ἀγίας Βασιλείας εἰς διαδοχὰς τοῦ Θεοσώστου καὶ Θεοφρουρήτου Βασιλικῆς Ὑμῶν Γένους.

* Βλ. Собрание государственныхъ грамотъ и договоровъ, хранящихся въ государственной коллегіи иностранныхъ дѣлъ, Часть четвертая, Москва, 1826, σ. 514-517. (ἀπὸ τό κείμενο, σ. 6, σημ. 3)

Ἡ Θεία καί τελεταρχική παντοδυναμία, εἰ καί δίχα μέσων καί αἰτίων ἐκ τοῦ μή ὄντος εἰς τό εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν, ἀλλ' ὅμως διά μέσων καί αἰτίων ὡς ἐπί τό πολύ, οὐ μόνον τά κατά φύσιν, ἀλλά καί τά ὑπερφυῆ κατεργάζεται· ὅθεν καί τήν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀπό τοῦ παγκοσμίου κατακλισμοῦ ἐν τῇ κιβωτῷ περιέσωσε ναυτικῇ παραδόξῳ ναυαρχοῦντος τοῦ Νῶε· καί τόν λαόν τοῦ Ἰσραήλ διά τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διεβίβασε καινῇ στρατηγίᾳ στρατηγοῦντος Μωσέως· καί τόν οἶκον Ἰακώβ ἐχόρτασεν ἀφειδέσι χερσί σιτοδοτοῦντος Ἰωσήφ, καί μυρία ἄλλα δι' αἰτίων ὀργανικῶν, κατά τινας τῶν ἔξω φιλοσόφων, θαυμασίως ἀπειργάσατο, ὅσα ἡ Θεία Γραφή τρανῶς διαδίδωσιν· οὕτω καί νῦν τῆς παροικίας Κιόβου δεινῶς πιεζομένης ὑπό ποικίλων περιστάσεων τῆς ποιμαντικῆς διοικήσεως καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς κυβερνήσεως, ὡς μέσῳ ἐπιτηδεῖῳ καί προσφυεῖ ὀργάνῳ ἐν τῇ τρυτάνῃ τῆς παναγίας καί ζωοποιοῦ Τριάδος ἐκλεχθέντι τῷ Ὑμετέρῳ ἀεισεβάστῳ Κράτει ἐχρήσατο· ὅθεν καί γράμματα σεπτὰ τῆς Ὑμῶν Θεοφρουρήτου Βασιλείας προσηνέχθησαν ἡμῖν, ἐν πρώτοις τήν εἰρηνικήν καί νικητικήν Ὑμῶν κατάστασιν ἐξαγγέλοντα· εἶτα τό περί τήν παροικίαν Κιόβου συμβεβηκός διατρανοῦντα, ὅτι δηλαδή διά τό ὑπερβολικόν τοῦ τόπου διάστημα, καί διά τās μεταξύ τῶν δύο μεγίστων Βασιλειῶν συμβάσας μάχας, οὐκ ἐδόθη ἄδεια παρά τῆς Πατριαρχικῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου μεγαλειότητος χειροτονηθῆναι γνήσιον Μητροπολίτην Κιόβου, μετά τό μεῖναι ἀπροστάτευτον τήν παροικίαν ταύτην κατά τήν ἐξ ἀρχῆς ἐπικρατήσασαν συνήθειαν, ὡς ὑποκειμένης τούτῳ, καί μεινάσης πρό χρόνου πολλοῦ ἀποιμάντου, ὁ ἐχθρός τῆς εὐσεβοῦς καί ὀρθῆς καί ἀληθοῦς καί ἀγίας καί ἀμωμήτου τῶν εὐσεβῶν καί ὀρθοδόξων Χριστιανῶν διάβολος δι' ὀργάνων πονηρῶν τῇ ποιμνῇ ταύτῃ ζιζάνια πάμπολλα ἐγκατέσπειρε, καί ἀκάνθας ὅτι πλείστας, ὥστε μικροῦ δεῖν καί τό σῖτον ἐναπέπνιξαν ἄν, ἤτοι τήν εὐσέβειαν, εἰ μή τό Ὑμέτερον Βασιλικόν ὀρθοδοξότατον Κράτος πρός ἄμυναν ἐξεγερθεῖ ἄν καί ἤτοῦντο τήν παροικίαν ταύτην Κιόβου ὑποταχθῆναι ὑπό τόν ἀγιώτατον Πατριαρχικόν τῆς Μοσκοβίας θρόνον, ὥστε ἡνίκα παρεμπίπτῃ χρεία χειροτονίας προσώπου ἀξίου, τοῦ ἐκλεχθησομένου παρά τῶν ὑποκειμένων τῇ Μητροπόλει ταύτῃ Ἐπισκόπων, Ἀρχιμανδριτῶν, Ἡγουμένων, ἱερέων, ἱερομονάχων, μοναχῶν, ἀρχόντων καί λοιπῶν, ἀδεία καί προτροπῇ τοῦ κατά καιρούς ἐκεῖσε περιφανεστάτου Χατμάνου, ἔχη ἄδειαν ὁ κατά καιρούς μακαριώτατος

Πατριάρχης Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσσίας χειροτονεῖν τοῦτον κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, καὶ ἀποδεικνῦναι γνήσιον καὶ νόμιμον καὶ κανονικὸν Μητροπολίτην Κιόβου μετὰ τῶν αὐτοῦ προνομίων, καὶ ἐγχειρίζειν αὐτῷ τὴν ἐν μεμβράναις λεγομένην πρᾶξιν, ἣτις διαλαμβάνει ῥητῶς ἅπερ ἕκαστος τῶν Ἀρχιερέων ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ ἔχει ἐπ' ἐξουσίας ἐκτελεῖν. Διό τῆς ἡμῶν μετριότητος τὴν ὑπόθεσιν συνοδικῶς προβαλούσης, καὶ ταύτην συνδιασκεψαμένης μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν, καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, οὐ μόνον εὐλογος ἀπεφάνη, καὶ δικαία ἐκρίθη, ἀλλὰ καὶ ἡ πρόνοια, ἣντινα κατεβάλετε, μεγάλως ἐπηνέθη, καὶ ἄκρως ἐθαυμαστώθη· περὶ οὗ καὶ γράμματα Πατριαρχικά συνοδικά ἐξετέθησαν, καὶ εἰς τὸν τῆς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας κώδικα κατεστρώθησαν, διαλαμβάνοντα ὅτι ὁ μακαριώτατος Πατριάρχης Μοσχοβίας καὶ πάσης Ῥωσσίας κύρ Ἰωακείμ, ὁ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητός καὶ περιπόθητος ἀδελφός καὶ συλλειτουργγός τῆς ἡμῶν μετριότητος ἔχη ἐπ' ἀδείας χειροτονεῖν Κιόβου Μητροπολίτην, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν, ὄντινα ἂν ἐκλέξωσιν οἱ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ὑποκείμενοι, κατὰ τὸ ἐκδοθέν γράμμα τοῖς ὑποκειμένοις τῇ Κιόβου Ἐπαρχίᾳ, δηλαδή ἔχειν τούτους ἄδειαν ἡνίκα ἐμπίπτῃ χρεία προσώπου, γενησομένου Μητροπολίτου Κιόβου, ἐκλέγειν οὗτοι ὄντινα βούλωνται, καὶ οἱ μετὰ τοῦτον Πατριάρχαι ὁμοίως, καὶ ἡ Μητρόπολις αὕτη Κιόβου ἔστω ὑποκειμένη ὑπὸ τὸν Ἁγιώτατον Πατριαρχικὸν τῆς Μοσχοβίας θρόνον, καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντες, ὃ τε ἤδη καὶ ὁ μετὰ τοῦτον, γινώσκωσι γέροντα καὶ προεστῶτα αὐτόν τόν κατὰ καιροῦς Πατριάρχην Μοσχοβίας ὡς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενοι, ἐνός μόνου φυλαττομένου, δηλαδή ἡνίκα ὁ Μητροπολίτης Κιόβου ἱερουργῶν εἴη τὴν ἀναίμακτον καὶ θεῖαν μυσταγωγίαν ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ, μνημονεῦοι ἐν πρώτοις τοῦ σεβασμίου ὀνόματος τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, ὡς ἐξ αὐτοῦ πάντα τὰ ἀγαθὰ εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης πέρατα διαδιδόμενα, καὶ πηγὴ πάντων ὧν, καὶ τρόπῳ συγκαταβατικῶ χρωμένη διὰ τὰς ῥηθείσας αἰτίας, καὶ παρατιθεμένη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πατριάρχου Μοσχοβίας τὴν ταύτης ὑποταγὴν, ἔπειτα τοῦ Πατριάρχου Μοσχοβίας.

Δεόμεθα Ὑμῶν τῶν Γαληνοτάτων καὶ Θεοστέπτων Μεγάλων Βασιλέων, καὶ Αὐτοκρατόρων ὀρθοδοξοτάτων, ὅπως κατ' ἔτος μὴ

ἐκλείποι ἢ ἐκ σπλάγχων υἱικῶν ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ μετοχετεύοιτε προσηνῆ τῇ καρδίᾳ καὶ ὄμματι ἰλέω· καὶ ἡμεῖς οὐ διαλείψομεν, ἀλλὰ ἐσαεὶ χεῖρας ὑπερεκτεταμένας πρὸς τὸν Ἀρχιποίμενα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἀροῦμεν, ἐκλιπαροῦντες αὐτόν βραβεύειν τοῖς ὀρθοδοξοτάτοις καὶ Θεοστέπτοις Βασιλεῦσιν χάριν οὐράνιον, ὑγιάν καὶ τελείαν εὐεξίαν, ῥῶσιν ψυχῆς τε ἅμα καὶ σώματος, τρόπαια καὶ νίκας κατ' ἐχθρῶν ὀρατῶν καὶ ἀοράτων, αὐξησιν τῆς μεγίστης Ἑμῶν Βασιλείας, πληθυσμόν εἰρήνης εἰς τό ὑπήκοον, ἀγάπην χριστιανικὴν καὶ ἀδελφικὴν ἀνυπόκριτον μεταξύ Ἑμῶν, διαδοχὴν τοῦ Βασιλικῶ Ἑμῶν γένους, μέχρις ὅτου ὁ ἥλιος τὸν αὐτοῦ διατρέχει κύκλον, χαρὰν καὶ εὐφροσύνην ἀνεκκλάλητον, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν αἰώνιον μακαριότητα· ἔτι δέ συγχώρησιν καὶ Βασιλείαν οὐράνιον τοῖς ἁγιωτάτοις καὶ ἀοιδίμοις Ἑμῶν προπάτορσι, τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ταύτης τῆς Βασιλείας ὑπάρξασι. Ταῦτα μὲν, ἢ δὲ τρισυπόστατος καὶ ἁγία καὶ ζωαρχικὴ καὶ Βασιλικὴ Τριάς εἴη φύλαξ καὶ ἀρωγὸς Ἑμῶν ἐν βίῳ παντί. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει τῷ Σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ὀγδοηκοστῷ ἕκτῳ, ἰνδικτιῶνος ἑννάτην, μῆνα Μάϊον.

Ἰαχπς' ἰνδικτιῶν θ' μῆν Μάϊος.

† Πρὸς Θεόν διάπυρος εὐχέτης τῆς Χριστιανικωτάτης Ἑμῶν Βασιλείας καὶ κατὰ πάντα πνευματικὸς πατήρ καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.